

# CHINA'S SORROW

## GELE RIVIER TE GOED GETEMD?

ZOP, 23 november 1995

China's natuur haalt vooral de pers door haar overstromingen van de Yangtze Kiang. Maar een andere rivier heeft haar wilde haren verloren en is niet veel meer dan een schaduw van de bruisende levensader van het Rijk van het Midden: de meer dan vijfduizend kilometer lange Gele Rivier.

(Door Jan van der Made)

BEIYUAN (ZOP) Het plaatsje Beiyuan in de Chinese kustprovincie Shandong bestaat uit een verzameling houten gebouwtjes van een verdieping die schuil gaan onder een antennewoud. Er is een restaurant, met een betonnen vloer en afgeschilferde tafels waar manden met gestoomde broodjes op staan, en waar voornamelijk lamsvlees wordt verkocht. Een plaatsje net als alle anderen in China. Een paar fietsers, een Beijing-jeep. Op één ding na.

De hoofdstraat met haar fruitmarkt loopt na een paar honderd meter dood op een kolossale muur van aangestampte, gele aarde die zich uitstrekt zover het oog rijkt. Het is een bedreigend gezicht. Maar niet iedereen denkt er zo over. "Zonder die muur zouden wij niet bestaan", aldus Ma Jian, de restauranthouder. Want achter die muur ligt China's Gele Rivier. En die wil wel eens behoorlijk vervelend doen.

In de loop van de geschiedenis heeft Gele Rivier (die haar naam dankt aan geelbruin loess-slib dat ze meevoert) haar loop 26 keer verlegd, en de overstromingen die dat veroorzaakte zorgden voor een totaal verlies van oogsten. Miljoenen verdronken en de macht van hele dynastieën werd ernstig aangetast door een verlegging. Naar het Nederlands vertaald: de Rijn die uiteindelijk bij Zeeland in de Noordzee mondt, verlegt plotseling haar loop naar de Mecklenburgse bocht, een waaier van verwoesting aanrichtend in het tussenliggende land.

## HAAT-LIEFDE

Volgens ingenieur Xue Wei uit Jinan (de hoofdstad van de provincie Shandong) heeft China een "haat-liefde verhouding met de rivier", die hij "China's zorgenkind" noemt. "De rivier voedt de mensen, om ze daarna te vernietigen", aldus Xue. "Als een wraak. We trekken haar bloed om de akkers te bevruchten, maar vervolgens verlegt ze haar loop om al die akkers te vernietigen".

Maar de afgelopen dertig jaar hebben de Chinezen haar Gele Rivier aardig weten te bedwingen. Een beetje te goed zelfs. Een dijkensysteem heeft ervoor gezorgd dat haar loop niet meer is veranderd. Maar op dit moment mag je van geluk spreken als je een mager stroompje tussen de kolossale dijken ziet kabbelen.

Volgens de Tsjechische Geograaf Vaclav Smil, een autoriteit op het gebied van China's milieu, is de ellende begonnen onder Mao. Die hield vernietigende campagnes waarbij hij de graanproductie als hoogste goed stelde. Geweldige gebieden aan de bovenloop van de rivier werden ontbost. In de westelijke provincie Gansu (waar de Gele Rivier ook doorstroomt) werden zelfs hele bergen afgegraven en valleien gevuld door honderdduizenden boeren in een proces dat "egalisatie van het land" werd genoemd.

## VRUCHTBARE TOPLAAG

Wat daarbij gemakshalve werd vergeten was dat de dunne, maar vruchtbare toplaag verloren ging. Regen spoelde veel van het löss in de rivier en productie kelderde dusdanig dat er al snel onder het

bestaansminimum werd geleefd. Volgens restauranthouder Ma Jian had dat voor kustprovincie Shandong een sinister bijverschijnsel. "Het löss uit het binnenland bezinkt hier. Het resultaat is dat de bodem van de rivier steeds hoger kwam te liggen, en we ieder jaar de dijken moesten ophogen". Volgens Vaclav Smil "stijgt" de bodem van de Gele Rivier ieder jaar met twaalf centimeter. Op dit moment is het zelfs zover dat de bodem van de rivier boven het omliggende akkerland ligt.

Ecologische problemen werden pas eind jaren zeventig onderkend door beleidsmakers als Bao Tong. Deze pleitte voor een programma van herbebossing, dat een jaar later van start ging onder de naam "China's Grote Groene Muur". Doel: het voorkomen van desertificatie en het beschermen van de bodem. Op dit moment begint dit programma vorm aan te nemen, maar wordt gehinderd door voortdurende droogten die het noorden van China plagen.

En ook de politiek maakt een periode van droogte door. Veel beleidsmakers die zich zorgen maakten over het milieu bleken ook aanhangers van de liberaler vleugel van de Communistische Partij. Bao Tong (die in 1989 de rechterhand van partijsecretaris Zhao Ziyang was) verdween in de gevangenis vanwege zijn "steun aan de studentenbeweging op het Plein van de Hemelse Vrede". Andere liberalen hielden zich gedeist en beginnen pas nu weer met het publiceren van artikelen waarin ze waarschuwen tegen een te snelle industrialisatie en voor een snellere herbebossing.

Of het voor de Gele Rivier te laat is? "Hij zal altijd wel blijven stromen", aldus Xue Wei. Maar als ze bij de bovenloop maar doorgaan met het bouwen van dammen en het maken van irrigatiekanalen zal de monding uiteindelijk dichtslibben in een troosteloze ziltvlakte. Voor overstromingen hoeven we hier in ieder geval niet bang meer te zijn".

© Jan van der Made